

Aleksander Gieysztor, *Władza. Symbole i rytuały*, red. Przemysław Mrozowski, Paweł Tyszka, Piotr Węcowski, Warszawa 2016, Zamek Królewski w Warszawie — Muzeum, ss. 376

Siedemnaście lat po śmierci Uczonego, upływająca w 2016 r. setna rocznica urodzin Aleksandra Gieyszтора dała warszawskiemu środowisku historycznemu asumpt do przypomnienia postaci i dorobku oraz jego miejsca w polskiej nauce historycznej i w życiu narodu. Dokonało to się poprzez poznańsko-warszawską konferencję naukową w maju 2016 r. poświęconą równolatkom — Gieysztorowi i Gerardowi Labudzie (materiały ukażą się nieco później)¹, oraz dwie publikacje „warszawskie” — *Aleksander Gieysztor. Człowiek i dzieło*, red. Maria Koczarska, Piotr Węcowski (Wyd. UW, Warszawa 2016)² oraz wymieniony w nagłówku wybór prac Gieyszтора, któremu spróbujemy się przyjrzeć nieco bliżej.

Wytworny w sensie edytorskim, okazały tom składa się z dwóch związanych artykułów o charakterze biograficznym (P. Węcowski, *Aleksander Gieysztor (1916–1999). Szkic biograficzny*, s. 7–12; P. Mrozowski, *Aleksander Gieysztor jako badacz symboliki władzy*, s. 13–17), mających stanowić wprowadzenie do zbioru 24 prac Gieyszтора podzielonych na cztery grupy, indeksu osobowego i wykazu kilkudziesięciu w znacznym stopniu barwnych ilustracji nie tylko zdobiących księgę, ale stanowiących także ikonograficzne uzupełnienie i pogłębienie wywodów Autora. Część artykułów stanowią przedruki pierwodruków (nie zawsze z łatwo dostępnych miejsc), niektóre są przekładami tekstów opublikowanych pierwotnie w językach obcych³, niektóre zaś nie były dotąd w ogóle publikowane. Po każdej pozycji znajduje się informacja o pierwodruku względnie o pochodzeniu danego, dotąd niepublikowanego tekstu. Teksty ukazywały się bądź były wygłaszane na przestrzeni lat 1956–1998.

W pierwszej grupie („Spektakl władzy — rytuały i atrybuty”) znalazło się siedem tekstów, w tym trzy tłumaczenia z języków obcych oraz jeden dotąd niepublikowany (w nawiasach daty pierwodruków): „*Ornamenta regia*” w *Polsce XV wieku* (s. 21–28; 1978), *Spektakl i liturgia — polska koronacja królewska* (s. 29–47; 1978), *Rola gestu w ceremonii koronacyjnej w Polsce średniowiecznej* (s. 49–60, tłum. z francuskiego; 1990), *Ceremoniał koronacyjny królów Polski: sakra Henryka Walezego*

¹ Warto odnotować, że już kilka lat wcześniej (2013) uczczono pamięć A. Gieyszтора konferencją naukową w Moskwie, której materiały pod tytułem *Pol'sha, Rossija i Evropa v sud'be istorika. K stoletiju Aleksandra Gejštora*, red. L.E. Gorizontov, ukazały się punktualnie w Moskwie w 2016 r.

² Zob. także R. Jarocki, *Opowieść o Aleksandrze Gieysztorze*, Warszawa 2001.

³ Wypada wymienić nazwiska tłumaczy: Krystyna Zaleska (j. francuski), Aleksandra Kwiecińska (j. angielski), Barbara Ostrowska (j. niemiecki).

w 1574 r. (s. 61–72, tłum. z francuskiego; 1985), „*Non habemus caesarem nisi regem*”. *Korona zamknięta królów polskich w końcu XV wieku i w wieku XVI* (s. 73–98; 1969), *Oznaki władzy królewskiej i idea suwerenności w Polsce w czasach późnego średniowiecza i na początku epoki nowożytnej* (s. 99–111, przekład z angielskiego; 1985), *Ostatni pogrzeb królewski — pochówek Stanisława Augusta* (s. 113–119; niepublik.). W grupie drugiej („Fundacje artystyczne jako znaki panowania”) zamieszczono pięć tekstów, w tym jeden dotąd niepublikowany i jeden tłumaczony z francuskiego: *Symbole władzy królewskiej w Polsce: grupa rękopisów z XI i z początku XII wieku* (s. 123–136, tłum. z francuskiego; 1990), *U podstaw kultury doby romańskiej w Polsce piastowskiej* (s. 137–146; 1998), *Drzwi gnieźnieńskie jako wyraz polskiej świadomości narodowościowej w XII wieku* (s. 147–170; 1956), *Przed portalem płockiej katedry* (s. 171–178; 1983), *Postacie książęce na płycie wiślickiej. Próba interpretacji* (s. 179–186, praca niedokończona i niepublik.). Sześć tekstów (z czego trzy niepublikowane i dwa tłumaczenia) znalazło się w trzeciej grupie („Podstawy ideowe i mechanizmy sprawowania władzy”): *Święci polityczni w Polsce i Czechach w okresie pełnego średniowiecza* (s. 189–211, tłum. z niemieckiego; 1994), *Między koroną i mitrą wielkoksiążęcą w XV wieku* (s. 213–223, niepublik.; 1984), *Przenikanie się obrządków religijnych w państwie Jagiellonów w XIV i XV wieku* (s. 225–231, tłum. z francuskiego; 1998), *Orzeł Biały — 700 lat herbu państwa polskiego* (s. 233–236, niepublik. tekst audycji radiowej; 1995), *Tradycja i znaki godności akademickiej* (s. 237–243; 1996), *O zewnętrzną niepodległość wewnętrzną wolności narodu — Konstytucja 3 maja 1791 r.* (s. 245–255, niepublik.). W grupie ostatniej („Zamek Królewski w Warszawie”) znajdziemy również sześć tekstów, w tym trzy dotąd niepublikowane: *Zamek Piastów i Jagiellonów. Początki miasta i grodu warszawskiego* (s. 259–292; 1973), *Zamek Królewski w świadomości narodowej* (s. 293–299; 1987), *Zamek Królewski w Warszawie: wczoraj i dziś* (s. 301–320, niepublik.), *Funkcje Zamku Królewskiego w Warszawie* (s. 321–330, niepublik.), *Dzieło sztuk scalonych: Zamek Królewski w Warszawie* (s. 331–339; 1991/1992), *Sala Senatorska — idea staropolskiego Sejmu Walnego* (s. 341–353, niepublik.; 1981). Zwłaszcza w tej ostatniej grupie, w której znalazły się teksty różnego przeznaczenia, musiały wystąpić pewne powtórzenia.

Niektóre z wyżej wymienionych zdołały odegrać określoną rolę w polskiej, częściowo także europejskiej nauce historycznej, inne, zwłaszcza publikowane po raz pierwszy, musiały pozostawać w ogóle lub mało znane.

W ogromnym, ale rozproszonym dorobku Gieysztoro można by z pewnością znaleźć niejedną dziedzinę nadającą się do przypomnienia reedycją tekstów⁴, nie tylko zresztą z mediewistyki. Wydaje się, że dokonany wybór problematyki jest trafny, dokumentuje bowiem dziedziny szczególnie, jak się wydaje, preferowane przez Autora, badane (choć z różną intensywnością) przez kilkadziesiąt lat, przede wszystkim zaś dotyczące problematyki w swoim czasie słabo dostrzeganej w polskiej nauce historycznej, która w znacznym stopniu dzięki Gieysztorowi nawiązywała do nowszych tendencji i propozycji mediewistyki światowej.

⁴ Zob.: *Aleksander Gieysztor o dziedzictwie kultury*, red. D. Gawin, E. Gieysztor, M. Sołtysiak, A. Tomaszewski, Warszawa 2000.

Aleksander Gieysztor z pewnością pozostanie człowiekiem legendą, dla wielu – niedoścignionym wzorem uczonego, mistrza i człowieka. Pamięć jednak, nawet o najbardziej zasłużonych i wybitnych, zwłaszcza w dzisiejszych czasach, podlega erozji. Omówiona tu pokrótce publikacja, podobnie jak pozostałe wymienione wyżej, mogą proces ten zahamować, a może nawet odwrócić. Nauka polska pozostaje dłużnikiem Aleksandra Gieysztora.

Jerzy Strzelczyk
(Poznań)